

DE VROUWENEMANCIPATIE

in de eerste plaats door zichzelf, als het 'zwakke geslacht', in letterlijke en overdachtelijke zin, als de onmondige die steun en bescherming behoefde zodra zij zich begaf buiten de beschuttende kring van het gezin. Voor iedere vrouw, dom of intelligent, onbeduidend of begaafd, arm of rijk, werd het huwelijk de enige eerbare broodwinning en levensbestemming geacht . . . Wee de vrouw uit 'betere' kringen die zonder manlijke bescherming in het leven stond en haar eigen kost moest verdienen.'

Dat beeld gaf dr. Jane de Jongh van het begin van de eeuw, toen (1898) alle universiteiten tezamen 75 vrouwelijke studenten telden.¹ Feitelijk was een kwart eeuw later veel veranderd. Meisjes hadden bij duizenden de weg gevonden naar de instellingen van voortgezet onderwijs waarbij de co-educatie zo al niet door, dan toch tijdens de eerste wereldoorlog belangrijk versneld was: vormden zij in 1913 nog maar 10 % van de schoolbevolking van gemengde gymnasia, hbs-en en lycea, in 1920 was dat percentage tot boven de 30 gestegen.² Het recht bleef evenwel, als steeds, bij de maatschappelijke ontwikkeling achter. De vrouwelijke getuige werd eerst in 1927 bij de wet toegelaten en de minister van justitie, de anti-revolutionair mr. J. Donner, had die wijziging er slechts doorgekregen nadat hij toegezegd had, van een mogelijke vrouwelijke notaris met geen woord te reppen. 'Hier heeft de polsslag van de tijd wel heel zwak geklopt,' zegt Oud.³ Wij zeggen het hem na.

Zagen wij tot dusver de confessionele factor in onze binnenlandse politiek, in de buitenlandse liet hij zich vooral gelden in de houding jegens Rusland. Na alle geweld waarmee het bolsjewistisch bewind zich, door oorlog en burgeroorlog heen, geconstitueerd had, werd niet alleen de partijdictatuur maar vooral ook de kerkvervolging die zich in de Sowjet-Unie ging voordoen, door de meeste Nederlanders beschouwd als strijdig met de beginselen van een normale samenleving. Aan Russische fondsen (obligaties van staatsleningen en aandelen in allerlei bedrijven) was, door de revolutie, hier te lande een bedrag van f 1½ miljard verloren gegaan⁴ – ruim 5 % van het door Bonger geschatte nationaal vermogen, bijna twee-derde van hetgeen de gehele defensie-inspanning in de eerste wereldoorlog gekost had. In de jaren na de revolutie drong zich aan duizenden Nederlanders het besef op dat zij in Rusland hun spaarpenningen geheel of goeddeels verloren hadden. Dat versterkte de afkeer. Maar ook los daarvan was, gegeven het karakter van de belangrijkste regeringspartijen, diplomatieke erkenning van de Sowjet-Unie

¹ Jane de Jongh: 'De maatschappelijke positie der vrouw' in *Vijftig jaren*, p. 266–67.

² C. te Lintum: *Nederland en de Indiën gedurende de laatste kwart eeuw* (1923), p. 271.

³ Oud: *Het jongste verleden*, dl. I, p. 191. ⁴ Treub in *Nederland in de oorlogstijd*, p. 167.